

HAMBURG 2019

FRAMTIDENS SAMHÄLLSBYGGGARE
RESERAPPORT

BAKGRUND

Framtidens samhällsbyggare startades år 2014 och är ett branschövergripande traineeprogram för företag och förvaltningar inom samhällsbyggnadssektorn. Programmet, som utvecklats som ett svar på de utmaningar sektorn står inför, ska skapa nya vägar till samverkan och ta tillvara ungas engagemang för samhällsbyggnadsfrågor. Varje år utbildas nya traineer till nyckelpersoner som kan arbeta med samhällsbyggnad utifrån ett helhetsperspektiv. Traineererna får kunskap om hela sektorn och förståelse för de processer som styr både näringsliv och politik. Målet är ökad effektivitet i hela samhällsbyggnadssektorn.

I den femte omgången av traineeprogrammet har följande organisationer anställt en eller flera traineer.

white

Riksbyggen

MÖLNDALS
STAD

PEAB

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

Göteborgs
Stad

WÄSTBYGG

C
M B
CENTRE FOR
MANAGEMENT
OF THE BUILT
ENVIRONMENT

GÖTEBORGS
REGIONEN

FRAMTIDENS
SAMHÄLLSBYGGARE

RESMÅL OCH MOTIVERING

I denna rapport presenteras den studieresa till Hamburg som genomfördes av den femte omgången av traineeprogrammet Framtidens Samhällsbyggare FS5. Studieresan gjordes den 20-22 februari 2019, i syfte att besvara frågor och samla inspiration till det årliga stadsutvecklingscase som ingår i traineeprogrammet.

Femte omgången av Framtidens Samhällsbyggare har fått i uppdrag från Vasakronan att omvandla Lilla Bommen till en levande stad med multifunktionella byggnader. Visionen är att Lilla Bommen, som idag är ett kontorsområde, iskalld efter kontorstid och på helger, skall transformeras till levande stad genom att addera generella byggnader med en blandning av olika verksamheter som kan skifta i tid och över tid. Byggnad och verksamheter i samspel med varandra och det publika rummet.

Syftet med studieresan var att gå på studiebesök, gå guidade turer samt träffa personer som jobbar med stadsutveckling i Hamburg. Detta för att ge oss inspiration och kunskap som kan vara till nytta för vårt casearbete. Studiebesöken var främst på olika stadsutvecklingsprojekt i Hamburg där fokus har varit på att skapa multifunktionella byggnader och levande, offentliga rum.

Att valet föll på Hamburg var enkelt då det finns slående likheter med Göteborg och ligger inom rimligt avstånd för vår studieresa. Likt Göteborg är Hamburg Tysklands näst största stad med en befolkning som är ungefär tre gånger så stor som Göteborgs. Både Hamburg och Göteborg är hamnstäder som står inför liknade utmaningar: centralt belägna gamla hamnområden som idag inte utnyttjas till sin fulla potential. Därför har Hamburg kommit längre med deras stadsutveckling och därför såg vi staden som en perfekt plats att inhämta inspiration.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Studieresan syftar till att besvara följande frågeställningar:

1. På vilket sätt arbetas det med multifunktionella byggnader och vilken effekt har det fått på respektive stadsdel?
2. Vilka faktorer bidrar till en levande stadsdel och hur kan detta skapas?
3. På vilket sätt har närheten till vattnet dragits till nytta i Hamburg?
4. Hur bearbetas och bidrar nya idéer, innovation och hållbarhet i staden?
5. Hur lockas folk till en ny stadsdel?
6. Hur kan attraktivitet och trygghet skapas på kvällar och helger?
7. Hur samverkar stadens samhällsbyggnadsaktörer för att bygga stad tillsammans?
8. Hur kan nya stadsdelar byggas i centrala lägen, mitt i en befintlig stad?
9. Finns det exempel på där verksamheter samnyttjar privata och offentliga ytor olik i Göteborg? Hur och vilken effekt får det?
10. Hur lockar man folk till en ny stadsdel?
11. Hur bygger man nya stadsdelar i centrala lägen, mitt i en befintlig stad?

STUDIEBESÖK OCH RESESCHEMA

I samband med resan gjordes ett antal studiebesök. Syftet med dem är att skapa en bild av hur branschen i Hamburg jobbar med stadsutveckling i anslutning till multifunktionella byggnader och hur de på ett strukturellt plan, arbetar med frågor som rör närheten till vattnet och det publika rummet. Här nedan presenterar vi en kort redogörelse för varje studiebesök som gjordes och plats som besöktes under resan i Hamburg.

ONSDAG 20 FEB

Deichtorhallen
Domplatz
Deichstraße
Hafencity

TORSDAG 21 FEB

IBA Hamburg
Wilhelmsburg

FREDAG 22 FEB

Perlenkette
Donners park
Elberg Campus Altona
Altonaer Museum
Dockland

ONSDAG

20 FEBRUARI 2019

Ankomst

08:50

Landar på Hamburgs flygplats

10:00-10:35

Lämnar väskor + köper kaffe
och mellanmål

10:35 -10:45

Promenad mot Deichtorhallen

10:45-10:55

Deichtorhallen

10:55 -11:05

Promenad mot Domplatz

11:05-11:15

Domplatz

11:15-11:30

Reflektion i grupp

11.30-12.15

Lunch vid Domplatz

12:40

Samling inför studiebesök

13:00-14:00

Seminare med Lukas Gillard

14:00-17:00

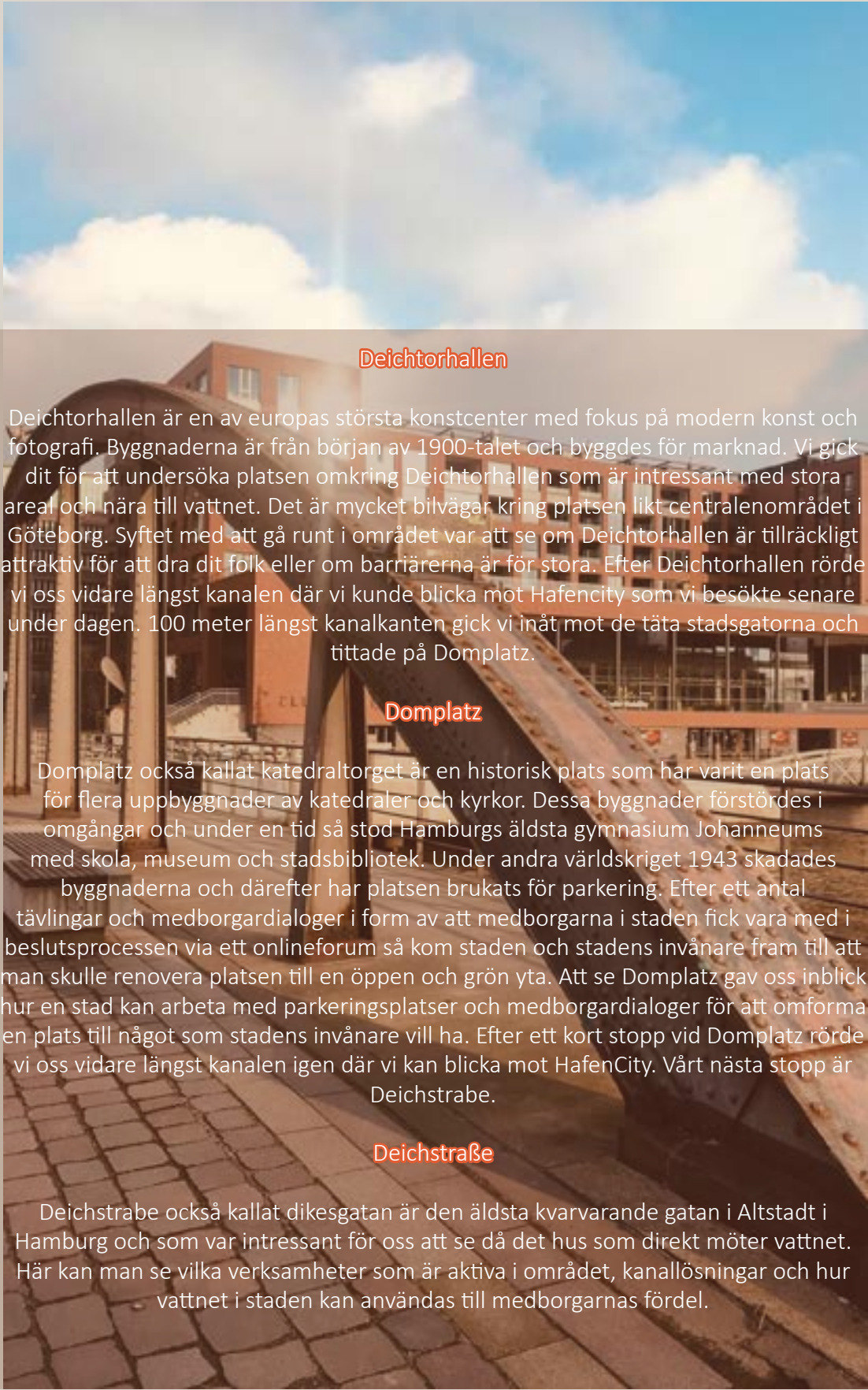
Guidad tur i HafenCity

17:00-17:45

Gemensam reflektionstid

18.00

Middag på Hobenköök

Deichtorhallen

Deichtorhallen är en av Europas största konstcenter med fokus på modern konst och fotografi. Byggnaderna är från början av 1900-talet och byggdes för marknad. Vi gick dit för att undersöka platsen omkring Deichtorhallen som är intressant med stora areal och nära till vattnet. Det är mycket bilvägar kring platsen likt centralområdet i Göteborg. Syftet med att gå runt i området var att se om Deichtorhallen är tillräckligt attraktiv för att dra dit folk eller om barriärerna är för stora. Efter Deichtorhallen rörde vi oss vidare längst kanalen där vi kunde blicka mot Hafencity som vi besökte senare under dagen. 100 meter längst kanalkanten gick vi inåt mot de täta stadsgatorna och tittade på Domplatz.

Domplatz

Domplatz också kallat katedraltorget är en historisk plats som har varit en plats för flera uppbyggnader av katedraler och kyrkor. Dessa byggnader förstördes i omgångar och under en tid så stod Hamburgs äldsta gymnasium Johanneums med skola, museum och stadsbibliotek. Under andra världskriget 1943 skadades byggnaderna och därefter har platsen brukats för parkering. Efter ett antal tävlingar och medborgardialoger i form av att medborgarna i staden fick vara med i beslutsprocessen via ett onlineforum så kom staden och stadens invånare fram till att man skulle renovera platsen till en öppen och grön yta. Att se Domplatz gav oss inblick hur en stad kan arbeta med parkeringsplatser och medborgardialoger för att omforma en plats till något som stadens invånare vill ha. Efter ett kort stopp vid Domplatz rörde vi oss vidare längst kanalen igen där vi kan blicka mot HafenCity. Vårt nästa stopp är Deichstrabe.

Deichstraße

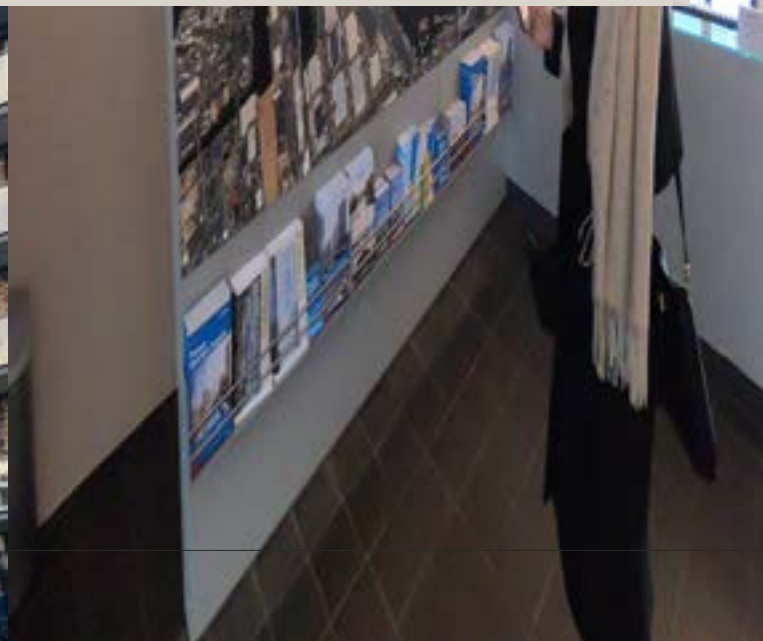
Deichstrabe också kallat dikesgatan är den äldsta kvarvarande gatan i Altstadt i Hamburg och som var intressant för oss att se då det hus som direkt möter vattnet. Här kan man se vilka verksamheter som är aktiva i området, kanallösningar och hur vattnet i staden kan användas till medborgarnas fördel.

Efter våra egenguidade turer hade vi äran att träffa Lukas Gillard i Hafencity. Hafencity är ett stadsplaneringsprojekt där de gamla hamnkvarteren i Hamburg bebyggs med kontor, hotell, parker, butiker, offentliga byggnader och bostäder. Första timmen föreläste Lukas om Hafencity och sedan fick vi en guidad tur runt området. När Hafencity är fullt utbyggt kring år 2030, kommer stadsdelen erbjuda 5800 bostäder för 12 000 invånare och 45 000 arbetsplatser inom kunskaps- och servicesektorn. Det kommer att bli ett område med blandad användning allt från arbete, fritid, kultur till utbildning.

HafenCity kommer att använda sig av förnybar energi och resurseffektiv kommunikation. Det kommer att vara enkelt att transportera sig med en bra och välfungerande kollektivtrafik. Inom området kommer det även att finnas bilpooler och bra framkomlighet både till fots och cykel. De bygger för att skapa många grönytor och attraktiva vattennära platser som både de boende i området men även besökare vill vistas i.

Syftet med studiebesöket i HafenCity var att undersöka en stadsdel som likt Gullbergsvass i Göteborg är ett gammalt hamnområde som utvecklas till levande stad. Vi ville undersöka om de har lyckats med utvecklingen i stadsdelen, hur framgångsfaktorer som möjliggjort arbetet och vilka utmaningar de staden har stått inför, från planeringsskedet till dagsläget. Då man kan dra många paralleller mellan HafenCity och Gullbergsvass kunde vi samla in massor med inspiration till vårt arbete i Lilla Bommen.

REFLEKTIONER

EGENGUIDAD TUR I CENTRALOMÅRDET

En del i gruppen hade förberett sig genom att läsa på om platserna vi skulle gå till medan de flesta endast hade läst på i reseprogrammet. Många hade inställningen att denna guidning skulle ge en första känsla och intryck av staden vilket det också blev.

De som var ansvariga var väl förberedda genom att ha kollat upp vägen vi skulle ta samt läst på om platserna. Under stoppen samlade vi tankar och känslor som kom upp och det fanns ett bra engagemang i gruppen. Gruppen upplevde denna tur som en bra och lagom start på resan. Vi fick se mycket av Hamburg under en kort tid. Något som hade kunnat göras annorlunda är att de ansvariga hade kunnat förbereda lite diskussionsfrågor eller faktorer som man skulle ha i åtanke när vi gick runt. Då hade det funnits ett tydligare syfte med turen.

HAFENCITY

Upplevelsen av studiebesöket var att det hade hög relevans för gruppens casearbete. De flesta i gruppen hade förberett sig genom att läsa på om HafenCity för att bilda sig en uppfattning om området och hur de jobbat med stadsplaneringen samt förberett frågor till guiden. Studiebesöket innehöll en föreläsning som riktade sig tydligt till oss som grupp och vårt syfte med besöket. Resterande del av studiebesöket var en guidad tur i området som upplevdes som en standardtur som inte var lika väl anpassad efter vad vi som grupp ville ha ut av besöket. Tydligare kommunikation kring gruppens syfte med studiebesöket hade gett guiden möjlighet att anpassa studiebesöket mer till oss som grupp. Helhetsintrycket av besöket var positivt och mycket inspiration till casearbetet inhämtades. Det som gruppen specifikt tog med sig var nya tankesätt kring stadsplanering.

Engagemanget i gruppen varierade och en del ställde frågor och var aktiva samtidigt som vissa var mindre aktiva. Några av frågorna som gruppen hade besvarades i den inledande presentationen. Turen blev väldigt lång och det blev kallt i slutet vilket gjorde att många tappade energi. Det som upplevdes mest positivt var det inledande seminariet som guiden höll innan turen.

TORSDAG

21 FEBRUARI 2019

08:15 Samling i lobbyn
8:45 8:45 Samling IBA Dock
9:00 -10:00 Seminarie med Bettina Schön
10:00 -12:30 Guidad tur IBA
12: 30 -13: 30 Lunch
13:30 -15:30 Diskussion med Kai Michael Dietrich som är Urban Designer
15:30 - 18:30 Tid till att upptäcka Hamburg
18:30 -19:30 Gemensam reflektionstid på hostel
20:00 Middag på Phillips

IBA HAMBURG

Andra dagen i Hamburg träffade vi Bettina Schön som är arkitekt och stadsplanerare på IBA. Dagen började med föreläsning kring IBA Hamburg som var från början ett internationell byggnadsmässa som ställdes ut under 2007-2013. En av anledningarna till att utställningen tog plats var för att visa möjligheterna att utveckla Wilhelmsburg till ett önskat område som förbinder och förlänger staden över Elbefloden. Antalet invånare växer årligen i Hamburg och det finns ett behov av förbättrad integration mellan stadens delar och dess invånare. Mässan syftade till att belysa och bemöta framtida utmaningar kopplat till hållbarhet ur såväl ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Innovativa och kreativa lösningar har testats för att bemöta framtidens sätt att bo och leva. Hamburgs centrala hamn- och industriområden behöver likt Göteborg omvandlas till mer levande och multifunktionella områden för att skapa en sammankopplad stad där närheten till vattnet utnyttjas till fullo.

I dagsläget finns ca 70 projekt med anknytning till IBA Hamburg där de flesta är lokaliserade i stadsdelen Wilhelmsburg. Projekten har en innovativ och kostnadsmedveten prägel med fokus på social hållbarhet. Idag håller IBA Hamburg gmbh på med andra intressanta och potentiella stadsutvecklingsområden i och omkring Hamburg. Vi kommer att fokusera på projekt inom området flexibla och multifunktionella byggnader, social hållbarhet gällande publika rum och integration samt innovation inom byggande.

Efter föreläsningen fick vi en guidad tur med Bettina och besökte bland annat följande projekt: IBA Dock, the New central (där flertalet innovationsprojekt finns belägna), Global Neighborhood, World Commercial park and Energy Bunker.

REFLEKTIONER

IBA HAMBURG

Gruppen upplevde besökets relevans för casearbetet som väldigt högt. Bettina, vår guide, hade fått en tydlig ram över vårt arbete, våra förväntningar och varför vi ville göra just denna tur vilket gjorde att hon kunde anpassa det till precis vad vi behövde. Vi besökte några av projekten inom IBA Hamburg och dessa hade hon valt ut i samråd med oss innan vi kom till Hamburg. Informationen vi fick var mycket relevant för vårt casearbete och gruppen tyckte att detta studiebesök var det bästa under hela resan. De flesta hade förberett frågor och läst på om projekten vi skulle åka till vilket gjorde att engagemanget var högt under turens gång. IBA-projekten fokuserar mycket på den sociala aspekten, hållbarhet samt innovation vilket gjorde att de flesta kände en stark koppling till vårt case.

Det som gruppen tog med sig från detta studiebesök var vikten av att involvera invånarna tidigt i form av medborgardialoger men även att våga tänka innovativt utan att det alltid behöver vara så genomtänkt och dyrt.

DISKUSSION MED KAI

Mötet med Kai (frilansande stadsplanerare) upplevdes som givande för gruppen och gav mycket inspiration till caset. Engagemanget i gruppen varierade stort, vissa deltog i diskussionen aktivt och vissa var mer passiva. Mötet bokades in spontant och det fanns inte tid att förbereda sig på vad mötet skulle innebära. Det fanns inga tydliga förväntningar på varken oss som grupp eller på Kai som vi träffade. Trots omständigheterna tyckte gruppen att mötet hade mycket hög relevans för caset. Gruppen uppskattade att fritt diskutera tankesätt kring stadsplanering tillsammans med Kai utan några förväntningar.

Mötet med Kai, frilansande stadsplanerare bokades in spontant under resan i Hamburg. Syftet med mötet var att dela våra tankar kring vårt case och få nya perspektiv på våra frågeställningar samt att Kai fick ta del av hur vi tänker. En öppen diskussion hölls där idéer bollades kring stadsplanering ur olika synvinklar. Mötet hölls i stadshuset i Wilhelmsburg i anslutning till studiebesöket på IBA.

FREDAG

22 FEBRUARI 2019

*07:45 Samling i lobbyn
08:30-12:00 Egenguidad tur vid
Perlenketteområdet och Altonaer museum
12:15-13:00 Lunch
13:20 -14:45 SKA-analys i grupp
15:15-16:15 Gemensam avslutning och
reflektionstid på hotell
19:20 Avgång flyg*

PERLENKETTE

ALTONA MUSEUM

SKA-ANALYS

Perlenkette, på svenska Pärbandet, är ett stadsutvecklingsprojekt som har planerats och utvecklats i etapper. Här promenerade vi genom olika miljöer, bostadsområde, park, industri/kontorsområde, kustlinje för att se hur de olika miljöerna knyter ihop till varandra.

Syftet med besöket var att se hur stadsdelen Altona arbetar med löpande förändringsprocesser för bättre boende och hur de tar tillvara på invånarnas idéer och önskningar. Efter att vi promenerat i området fick vi också en inblick av hur väl det stämmer överens med verkligheten.

En SKA-analys gjordes på några utvalda platser i Hamburg. Endast första steget(Inventering) gjordes på plats i Hamburg för att sedan följas upp med resterande steg efter resan. Genom att göra en SKA- analys skapas förståelse för hur social hållbarhet och människan i fokus har präglat stadsplaneringen i Hamburg och vad som har blivit bra respektive mindre bra i den byggda staden. En SKA-analys kan vara till stor nytta när det gäller samverkansformer och gemensamt lärande.

REFLEKTIONER

PERLENKETTE

Turen i Perlenkette var väl förberedd och det fanns en stor inlevelse vilket gruppen uppskattade. Energin var hög och det fanns en härlig känsla i gruppen under turens gång. Turen gav oss en bra inblick i hur man i ett gammalt hamnområde har blandat bostäder med kontor och parker och på så sätt gjort stadsdelen mer levande. Vi fick även möjlighet att åka en båt ute på hamnkanalen vilket gav oss en bra blick även Hamburg från ett annat perspektiv. Gruppen uppskattade att få gå runt och titta och känna in området men tycker samtidigt att något som hade kunnat gjorts annorlunda var att vi hade haft en mer ordentlig reflektion tillsammans om vad vi såg i området.

ALTONA MUSEUM

Besöket på Altona museum var inget som gruppen kunde förbereda sig något särskilt för. Engagemanget var lågt hos flera medan några tog tillvara på tiden och gick runt och läste på. Det som var mest intressant på utställningen var de interaktiva inslagen där man som besökare fick vara med och tänka till. Något som visade stort på att man tog tillvara på medborgarnas åsikter i utvecklingen av stadsplaneringen.

SKA-ANALYS

Förberedelserna inför denna uppgiften var väl gjorda med en presentation innan resan om hur en SKA-analys görs. Analysen upplevdes mycket relevant för gruppens casearbete. Gruppens samlade upplevdes med att göra en SKA-analys var att få stanna upp och reflektera över de platser som besökts. En längre gemensam återkoppling av uppgiften önskades. Det som gruppen tar med sig från analyserna är hur sociala aspekter vävs in i stadsplaneringen och hur vi kan ta tillvara på dem.

UTVÄRDERING

Efter hemkomsten till Göteborg gjordes en enkätundersökning som syftade till ta tillvara på reflektioner kring studieresan. Både denna men även reflektionerna på plats i Hamburg visade tydligt på att gruppen var mycket nöjd med studieresan. Både information och mycket inspiration hämtades under studiebesöken varav ett av dessa även gav oss en ny hypotes som vi kommer att arbeta vidare med.

Resegruppen som planerat studieresan har gjort ett mycket bra jobb med bra information om upplägget på resan, ett tydligt schema vilket gjorde det lätt att hålla tider samt tydlig information inför varje studiebesök. Eftersom att resan var väldigt bra planerad kunde resten känna sig trygga i att det skulle flyta på utan att behöva bli stressigt.

Något som vi känner att traineegruppen kunnat göra annorlunda är förberedelser inför studiebesöken, både genom att ha varit mer pålästa men också att ha förberett fler frågor som hade kunnat ge oss ännu mer information. Vi hade också kunnat vara ännu mer tydliga inför resan att förmedla syfte och förväntningar till de personer vi skulle träffa.

Gruppens sammanhållning har definitivt stärkts under resan. Resan gjorde att vi kom varandra närmare och relationerna inom gruppen har stärkts. Engagemanget för caset har ökat och vi vågar tro mer på våra egna idéer utan att behöva uppbackning av fakta. Resan gav oss som grupp en knuff i rätt riktning.

FRAMTIDENS SAMHÄLLSBYGGGARE

**GÖTEBORGS
REGIONEN**

C

CENTRE FOR
MANAGEMENT
OF THE BUILT
ENVIRONMENT

M

B